

Klassikerpresentationen

Tidigmodern statsformering

Introduktion

Ibland kan det kännas som att tidigmodern statsformering är ett begrepp som befinner sig på väg mot akademisk överhettning. Minsta lilla studie som handlar om politik, politiskt umgänge eller sociala förhållanden inom det tidigmoderna samhället tycks återopa kopplingar till statsformering eller statsbyggnad. Begreppsanvändningen tenderar i många fall att vara oproblematiserad och precisa definitioner lyser ofta med sin frånvaro.

Därmed inte sagt att fältet saknar relevans, tvärtom. Viktiga kliv som utvecklat vår förståelse för statens organisatoriska uppkomst och utveckling samt nyanserat vår förståelse av statlig makt, har tagits och tas fortfarande inom forskningen kring tidigmodern statsformering. Utanför fältets gravitationspunkt har resultaten ökat förståelsen av dåtidens politiska makt- och samspel, politiska tillhörigheter och politiska gemenskaper. Forskningen har också använts för att ifrågasätta moderna föreställningar om nationell samhörighet.

På grund av ämnets fortsatta relevans finns det i dag en poäng att blicka bakåt och presentera några av fältets viktigaste verk i ett annat sammanhang än tesdrivande forskningslägen och synteser. Det vill säga, att presentera en del av kärnan i det utspridda fältet på ett sätt som förhoppningsvis kan fungera både som utgångspunkt för den nyfikne och som diskussionsunderlag för den insatte. Därför samlas här tio kortare recensioner av erkända klassiker inom fältet. Recensenterna är verksamma forskare som på olika sätt kommit i kontakt med forskningsområdet. De tio bidragen följs av en längre reflekterande text skriven av Mats Hallenberg.

De recenserade texterna – nio böcker, en antologi och en artikel – utgör enligt undertecknad och David Larsson Heidenblad en betydelsefull och tongivande kärna i fältet. Urvalet av klassiker är inte heltäckande men det är representativt. Vissa av texterna har haft stor betydelse inom Sverige, andra inte. Vissa har spelat ut sin roll. Andra kommer vara aktuella en lång tid framöver. Att senaste möjliga utgivningsår är 2002 har bedömts som viktigt för att kunna skilja texter som historiker ständigt återkommer till från texter som endast orsakat kortvarig uppståndelse. Många av de sociologer och statsvetare som gav upphov till genren saknas men är ändå implicit närvarande: till exempel ekar Michael Mann och Theda Skocpol genom både Michael Braddicks och John Brewers alster, Perry Andersson hos William Beik och Charles Tillys fokus på geopolitik hos Thomas Ertmann. Och så vidare.

Till sist: de tankar eller de resultat som framförs i texterna har på många sätt förändrat synen på politisk makt. Vad en stark och en svag stat var, och vad en delaktig eller icke delaktig befolkning var, är numera – mycket tack vare forskningen som presenteras här – nyanserade och komplicerade begrepp. Med det sagt betyder det inte att diskussionen om den tidigmoderna staten är mättad eller färdig; förhoppningsvis kommer många diskussionsfrågor att väckas av den här utvärderingen. Förhoppningsvis fler än den kan tänkas besvara.

Martin Almbjär

The Historical Essays of Otto Hintze

Otto Hintze (red. Felix Gilbert)

OXFORD UNIVERSITY PRESS, 1975, 493 s.¹

Stater bildas och utvecklas under yttre tryck och hur de hanterar detta yttre tryck är avgörande för hur de organiseras i sitt inre; så kan Otto Hintzes centrala tes uttryckas. Det yttre trycket – den krigiska konkurrensen – får under olika tider och omständigheter olika svar i form av inre uppbyggnad, framför allt av det politiska systemet, men därmed också, enligt Hintze, av ekonomiska och sociala förhållanden. Han presenterar en stadieteori över statens utveckling, från urtidens stamsamhälle över medeltidens feodalism till den nya tidens militarism. De två senare epokerna finfördelar han så att den klassiska feodalismen övergår i ständerstaten medan militarismen först yttrar sig som absolutism, därefter som dagens parlamentariska stater. Det är enligt Hintze en utveckling från "extensiva" stater till "intensiva".

Den allt dyrare krigföringen under senmedeltiden ledde till att härskarna måste förhandla med undersåtarna för att få resurser och på det sättet skapades ständerstaten: ett samhälle bestående av juridiskt avgränsade grupper, lagbundna rättigheter och ständerförsamlingar. Absolutismen, med Preussen som paradexempel, innebar att staten rationaliserades och koncentrerades, inre partikularism övervanns och samhället styrdes allt hårdare efter de militära behoven. Men, som Hintze uttrycker det, absolutismen övervann sig själv. Dess enhetssträvanden lyckades i den grad att hela samhället kunde ställas under vapen i och med den allmänna värnplikten, och då drogs också bredare befolkningsgrupper in i den politiska processen: den moderna representativitetsförfattningen föddes. Här betonas både brott och kontinuitet; statsformerna avlöser varandra, men en lång linje leder från medeltidens ständerförsamlingar till dagens parlamentarism.

Denna typologi kan förstås ifrågasättas på många punkter; det järngrepp över samhället som Hintze tillskriver de absolutistiska regimerna är

exempelvis i stor utsträckning en myt. Mer än hans stadieteori inspirerar hans angreppssätt, som utmärks av en vilja att nyanserat kombinera empiri och teori. Hintze avvisar marxismens syn på klasskampen som drivande i historien och lyfter i stället fram kampen mellan nationer, men samtidigt insisterar han på att sociala faktorer i vissa fall kan spela stor roll; absolutismen framställer han som en kompromiss mellan kungamakten och adeln riktad mot en hotande borgarklass. Men också kulturella faktorer tillmäts betydelse; Frankrikes speciella variant av absolutism förklaras också genom "historiska vanor och traditionernas seghet". Även om Hintze driver politikens, särskilt utrikespolitikens, primat är ändå, i Max Webers anda, ekonomin och kulturen hela tiden med i spelet. Webersk inspiration ligger också i hur hans generaliseringar fungerar som idealtyper, vilka tillåter att det individuella i de olika ländernas utveckling framträder i tydlig relief.

Hintze hävdar att denna europeiska utveckling är unik: endast här uppkom ett system av konkurrerande, suveräna stater, internt byggda på lag och rätt, medan andra kulturer utformade despotiska "världsriken". Det var inom ett sådant system av likaberättigade stater som det yttre trycket kunde frambringa just dessa politiska former, som i sin moderna parlamentariska variant sedan har spritt sig över hela jorden. Otto Hintze ser alltså långa linjer både historiskt och geografiskt, och med sin vilja att renodla dessa linjer utan att tappa respekten för verklighetens mångfald framstår han som en sant historisk teoretiker att inspireras av.

Harald Gustafsson

Noter

- 1 Denna presentation bygger framför allt på följande artiklar: "Military organization and the organization of state"; "The formation of states and constitutional development: a study in history and politics"; "The preconditions of representative government in the context of world history".

Injustice: The Social Bases of Obedience and Revolt
Barrington Moore, Jr.

SHARPE, 1978, 540 s.

Varför accepterar vissa människor att leva under svåra villkor medan andra agerar eller till och med revolterar för att förändra dem? Den amerikanske sociologen Barrington Moore (kanske mest känd för *Social Origins of Dictatorship and Democracy* från 1966), försöker i *Injustice* finna de gemensamma nämnare som får människor att protestera. Han gör nedslag både på olika platser i världen och i olika historiska epoker och hämtar inspiration från psykologi, sociologi och statsvetenskap. Boken präglas av författarens upp-

täcktslust – han framkastar hypoteser och avvisar dem på ett sätt som både är inspirerande och stundtals förvirrande.

Genom att skapa samhällen klarar människor att överleva menar Moore, men på detta sätt uppstår också arbetsdelning. I och med att man måste finna system för ledarskap, arbetsdelning och fördelning av varor och tjänster grundläggs en ojämlikhet. Arbetsdelningen kommer aldrig att utfalla till allas belåtenhet. Historiskt sett har religiösa och militära ledare oftast befunnit sig i toppen av samhällspyramiden. Moore menar att synen på vad som är rättvist och bra givetvis har varierat, men han vänder sig samtidigt mot en långtgående relativism. Det finns samhällsformer som är mer rättvisa och bättre än andra och de bygger på ömsesidighet. Rationellt ledarskap är bättre än rovdrift. Men varken styrande eller styrda vet exakt var gränsen mellan lydning och olydning går; detta måste hela tiden testas. Bara genom att förstå vilka mekanismer som får människor att acceptera respektive att revoltera mot orättvisor kan vi hjälpa dem, skriver Moore. Boken har som synes en tydlig politisk agenda.

Moore börjar med att undersöka under vilka omständigheter känslan av att vara utsatt för orättvisa kan kvävas. Som exempel tar han asketer som själva uppsökt sitt lidande, kastlösa i Indien som funnit sig i sitt öde och koncentrationslägerfångar som inordnade sig i lägerlivet eller försökte skaffa sig olika maktpositioner. Jag upplever jämförelsen (även om den inte genomförs) som problematisk; lägerfångarnas möjligheter att revoltera var obefintliga. Moore visar också att SS hade metoder att knäcka alla som på något sätt utmärkte sig – de såg till att inga hjältar kunde skapas. När det gäller de kastlösa pekar Moore på att de varit för geografiskt utspridda för att kunna revoltera, att de trott på reinkarnationsläran och haft för mycket att förlora för att våga ifrågasätta systemet. Den viktigaste slutsatsen från avsnittet är att människan har en tendens att finna sig i sitt öde om förändring förefaller omöjlig.

Vilka omständigheter kan då få människor att agera? Här hämtar författaren främst sina exempel från Tyskland och tiden från revolten 1848 till nazismens genombrott. Det viktigaste är att människor måste ha gjort sig sådana historiska erfarenheter att förändring framstår som en möjlighet – eller så måste någon tala om det för dem. De måste uppfyllas av en moralisk vrede och uppleva att det finns resurser som går att omfördela. Ändå är Moore ganska pessimistisk. Det är sällsynt att protesterna riktas mot själva systemet och inte mot dess tillfälliga ledare. Människor har en tendens att uppfatta existerande förhållanden som legitima och de flesta förhåller sig passiva.

Boken avslutas inte heller med någon plädering för revolt, utan för ömsesidighet. Inte den skenbara ömsesidighet som härskare hänvisat till

för att dölja att de exploaterat sina undersåtar, utan en ömsesidighet som innebär att samhällets alla medlemmar bidrar och belönas på ett rimligt sätt.

Anna Maria Forssberg

Absolutism and Society in Seventeenth-Century France:
State Power and Provincial Aristocracy in Languedoc

William Beik

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 1985, 375 pp.

William Beik's path-breaking book remains one of the best introductions to early modern French state-building. It deals with the meaning of French absolutism, its impact on society, and its evolution from c. 1620 to 1690, with special reference to the mechanisms of political authority in Languedoc. Beik argues that, over the course of a century, absolutism in Languedoc became much more effective in practice. Bitter negotiations marked the period before the Fronde, a permanent struggle between provincial elites and royal power. But from the reign of Louis XIV onwards, local authorities increasingly came to see their relationship with the Crown as a partnership – one in which both parties had good reason to collaborate more effectively.

In order to explain how this came about, Beik explores a wide range of administrative sources, demonstrating a strong command of his material. First, he focuses on the regional authorities (law courts, tax administration, royal officers, clergy), their hierarchies and specific characteristics, the extent of their share of public power, and the decision-making processes at work in the various provincial institutions. He then examines the various reasons for the success of absolutism under Louis XIV. The different groups forming the bulk of regional authority in Languedoc had contradictory aspirations, and fought one another over the boundaries of their spheres of competence, unable to unite effectively against an authoritarian Crown. The king was, de facto, the arbiter, overseeing their conflicts. Personal ties established authority more firmly in a pyramidal fashion, with the king at the top. Clientelism, while not new to the age of Louis XIV, began to function more effectively. A set of creative state-building policies, established by Colbert to smooth the country's administrative management, brought concrete results.

The resolution of some of France's provincial problems in the second half of the seventeenth century contributed greatly to the development of collaborative programmes between the Crown and the Languedoc elites. The repression of the Huguenots, military reform, and the development of public infrastructure: all saw a successful collaboration between the state and provincial notables. What emerged after 1660 was a new generation

of local elites who did not feel the Crown posed any particular danger to their privileges and who anticipated considerable benefits from their collaboration. The system of tax collection, and more importantly its redistribution, developed considerably in the period in question. Not only did the local fiscal administration become gradually more efficient, but also, as the king and the local elites appropriated most of the tax revenue, the Languedoc tax system presented the local elites with an excellent opportunity for investment with large returns. This gave them good reason to support the king's fiscal policies: 'absolutism', Beik writes, 'went hand in hand with finance'.

Beik's book is not only one of the finest contributions on early modern state-building, but it also represents an important contribution to the history of fiscal administration. It remains the ultimate reference work on the history of absolutism.

Elise M. Dermineur

War, Money and the English State, 1688–1783

John Brewer

ROUTLEDGE, 1989, 320 s.

John Brewers studie kan bäst sammanfattas som en förvaltnings-, kultur- och ekonomihistorisk analys av varför den brittiska statens militär och skatteadministration växte från 1600-talets slut och framåt. Den behandlar såväl hur det gick till som vilka samhällskonsekvenser det fick. Han frågar sig hur det kom sig att en perifer stat som den engelska, sedermera brittiska, på bara några årtionden lyckades bli den kanske mest betydande deltagaren i det europeiska maktspelet.

Brewer vänder sig både mot nationalistiska förklaringar och mot den traditionella beteckningen av det tidigmoderna England som en svag stat. Den teoretiska inspirationen från Michael Mann är explicit när Brewer skriver att Storbritannien kanske inte var så starkt när det gällde *extraordinära* tvångsmedel men absolut hade *byråkratisk* kontroll på sina undersåtar. Det var jämförelsevis svårt för dåtidens briter att undkomma nitiska tulltjänstemän och fogdar.

Just bakom beskrivningen av dessa effektiva – åtminstone jämfört med sina samtida motsvarigheter i andra stater – byråkrater går det emellanåt att ana att boken i viss mån är skriven som ett debattinlägg om statens vara eller icke-vara, en mycket aktuell fråga i det sena 1980-talets torystyrda Storbritannien. Som påpekas i inledningen är hjältarna i boken inte Wellington eller Nelson. I stället framhävs de nitiska statstjänstemännen som skötte skatteuppbörden, stampade fram och underhöll ständigt växande

och allt dyrare arméer och flottor, och som till råga på allt experimenterade fram ett kreditsystem som vida överträffade sin motsvarighet i det tidiga 1700-talets ekonomiska jätte Frankrike.

Brewers intressen sträcker sig också utöver det som brukar förknippas med statsformering. I boken behandlas också intressegrupperna som växte fram kring staten, den gryende lobbyismen, informationsnätverken, 1700-talets statistikvurm och den ständiga ambivalensen hos de brittiska parlamentarikerna. Bara cirka 30 år efter Cromwells död gav man sina importerade kungar medlen till en armé och flotta, dyrare och större än någonsin tidigare. Brewer argumenterar dock för att örikets politiker gradvis vände sig vid tanken på den permanent rustade staten och en viss inskränkning av sina friheter. Belöningen var trots allt geopolitisk hegemoni, en känsla av oövervinnerlighet där man tidigare darrat inför Louis XIV, och ett fortsatt frihetligt välstånd för landets över- och medelskikt. Parlamentets delaktighet i statens göranden hålls för övrigt fram som den centrala anledningen till att korruptionen hölls på en relativt sett låg nivå, en tanke som bland annat Thomas Ertmann senare försökt bygga vidare på.

Boken har som jag ser det två genomgående problem. Det första är att det breda angreppssättet emellanåt resulterar i en tämligen ytlig genomgång. På de sidor som behandlar statskrediter går Brewer inte på djupet i räntor, spekulation och kortfristiga respektive långfristiga lån. Läsaren får, mer eller mindre, nöja sig med att acceptera Brewers tolkning, trots att statskrediterna är en central del av dennes tes. Djupare insikter får sökas någon annanstans. För det andra kompenseras inte denna ytlighet av teoretiska begrepp som kunnat hålla samman bokens yvighet. Teoretisering lyser mer eller mindre med sin frånvaro utanför inledningen, antagligen för att göra plats åt en intellektuell och populärhistorisk prosa. Bokens spretande är ur det perspektivet en nackdel.

Å andra sidan har Brewer lyckats skriva en lättillgänglig bok som utpekar statsformering som en central drivkraft i utvecklingen av Storbritanniens politiska, militära, ekonomiska och sociala liv. Författarens ambitionsnivå i sig gör boken läsvärd.

Martin Almbjär

Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts

James C. Scott

YALE UNIVERSITY PRESS, 1990, 251 s.

Antropologen James C. Scotts forskning berör makt och motstånd inom och utom stater. Utifrån fältstudier i Sydostasien har han utarbetat teorier som

har kommit att tillämpas såväl inom statsvetenskaplig och antropologisk forskning som inom historievetenskapen. I sin vilja att finna orsakssamband letar han sig ofta tillbaka i historien och i böckerna dras paralleller mellan vitt skilda platser och tidsåldrar. Detta resulterar i väl underbyggda slutsatser och underlättar därtill för andra att använda hans teorier i ytterligare andra kontexter.

Domination and the Arts of Resistance är en av hans mest citerade böcker, i vilken han lägger fram sin teori om underordnade gruppers motståndsmöjligheter gentemot staten. Scott menar att forskningen har stirrat sig blind på vad han kallar "public transcripts", det beteende som underordnade och överordnade visar varandra offentligt. Detta är enligt Scott i själva verket ett slags skådespel på de överordnades villkor som syftar till att ge sken av en legitim dominans. Bakom denna verklighet döljer sig en värld av "hidden transcripts", det vill säga det beteende och de åsikter som de båda grupperna ger uttryck för när motparten inte ser.

I det dolda kan kritik framföras utan risk för vedergällning. Utrymmet fungerar som en säkerhetsventil, men kan också utgöra en grogrund för ett mer öppet motstånd. Mellan dessa två arenor finns nämligen ett brett spektrum av vardagligt motstånd att tillgripa för de underordnade: man kan förtala makten mer eller mindre öppet, eller använda sig av exempelvis maskning, tjuvskytte och skattesmitning i försök att underminera överhetens dominans. Scott kallar detta för "the infrapolitics of subordinate groups" (s. 19). Förutsatt att motståndet inte övergår i öppen revolt ligger det i överhetens intresse att tona ner allvaret i det; ifall motståndet skulle uppmärksammas skulle överheten tvingas erkänna att legitimitetsproblem finns under ytan, vilket i sin tur skulle kunna leda till ytterligare motstånd och så småningom en potentiellt explosiv situation. Av samma anledning kan det också vara svårt att finna källmaterial som visar på det vardagliga motståndet, då de styrande inte har något att tjäna på att producera eller bevara sådana bevis.

Teorins styrka ligger i dess användbarhet. Scott har en förmåga att skapa stora synteser som spänner över tid och rum och de presenterade begreppen har fördjupat vår förståelse av maktens och motståndets logik i allt från det svenska tidigmoderna samhället till dagens Malaysia. Samtidigt uppnås denna tillämpbarhet på detaljernas bekostnad. Underordnade och överordnade bildar i Scotts teori homogena grupper, varför skillnader inom grupperna osynliggörs. Vidare lägger Scott inte fram några övertygande bevis på att det vardagliga motståndet verkligen är en medveten handling riktad mot de dominerande grupperna snarare än ett sätt för individen att förmera sina egna intressen. Med detta sagt innehåller Scotts perspektiv likväl fler ögonöppnare än skygglappar och utgör inte minst en utomordentligt trevlig läsning.

Sari Nauman

The Legitimation of Power

David Beetham

MACMILLAN, 1991, 267 s.

Statsvetaren David Beethams klassiska studie är inte den som citeras flitigast inom den tidigmoderna historieforskningen, men de som använder hans teori har haft stor behållning av den.¹ De frågor som Beetham försöker besvara är: I vilken utsträckning är makt legitim, vad gör den legitim och varför har det betydelse? Dessa frågor är svåra och omstridda och i sina försök att besvara dem kommer författaren långt, om än inte hela vägen.

Boken är uppdelad i två delar, varav den första delen (kapitel 1–4) introducerar de teoretiska utgångspunkterna som förklaras med exemplen klass, genus och politik. I den andra delen (kapitel 5–8) argumenterar författaren för hur legitimiteten ter sig annorlunda i olika moderna politiska system (demokrati, kommunism och teokrati) och i slutkapitlet summerar han sina resultat.

Beetham menar att makt skall ses som relationell och att den handlar om att en överordnad grupp har tillgång till maktmedel (materiella resurser, samhällsnyttiga aktiviteter och politiska positioner) som den underordnade gruppen utesluts från. Han argumenterar för att maktrelationen är legitim när:

1. Den utövas i enlighet med reglerna (lagar, sedvänjor och konventioner).
2. Reglerna kan rättfärdigas utifrån gemensamma övertygelser.
3. Det finns belägg för offentliga samtyckeshandlingar (trohets seder, överenskommelser, regimvänliga demonstrationer och politiska val) från medlemmarna av den politiska gemenskapen, vars storlek varierar beroende på politiskt system.

Detta innebär att om en underordnad grupp, antingen frivilligt eller genom tvång, demonstrerar sitt samtycke för en överordnad grupp så uppstår en handling som bekräftar inte bara maktrelationen utan även vilka förpliktelser som båda parter skall förhålla sig till. Dessa förpliktelser eller gemensamma övertygelser som regelverket skall vila på, är det som rättfärdigar den överordnade gruppens maktutövning gentemot den underordnade gruppen. Legitimitetskris uppstår när det sker ett brott mot reglerna (illegitimitet) som leder till att deltagarna offentligt tar tillbaka sitt samtycke (avlegitimering), vilket i sin tur leder till att det uppstår en konflikt om vilka övertygelser som rättfärdigar reglerna (legitimitetsförsvagning).

Min kritik mot Beetham riktar inte in sig på hans legitimitetsdefinition utan på att han borde ha fört ett djupare resonemang om människan som moralisk eller opportunistisk varelse, då han mer fokuserar på det moraliska

än på det opportunistiska. De få gånger som Beetham närmar sig detta problem är dels när han diskuterar korrupktion, dels då han resonerar kring utvecklingsländernas problem med att införa en hållbar demokrati. Hans lösning på dessa problem handlar om att överordnade grupper, exempelvis västvärlden i förhållande till utvecklingsländerna, måste vara de som tar steget bort från opportunistism och börjar agera som moraliska varelser. Detta besvarar dock inte vad som kan tänkas förmå människor att gå från opportunistiskt till moraliskt handlande. Trots invändningen finner undertecknad att boken fortfarande är en viktig utgångspunkt för framtida legitimitetsforskning.

Kim Olsen

Noter

- 1 Se exempelvis M.J. Braddick, *State Formation in Early Modern England, c. 1550–1700*, Cambridge 2000 och Mats Hallenberg, *Statsmakt till salu: arrendesystemet och privatiseringen av skatteuppbörden i det svenska riket 1618–1635*, Lund 2008.

'The commons and the state of representation, influence, and the legislative process'

Peter Blickle, Steven Ellis & Eva Österberg,
in *Resistance, Representation and Community*, Peter Blickle (ed.)

CLARENDON, 1997, 39 pp.

In their study of how ordinary people were involved in the legislative process in the early modern period, Peter Blickle, Steven Ellis, and Eva Österberg have chosen to highlight three empirical examples – the Holy Roman Empire, England, and Sweden – during the period from the late Middle Ages until the 1700s. The concept of the commons should be understood in a broad sense. Not everyone's wish could be voiced; rather, one finds collective opinions that most could agree on, so-called communalist views.

The study focuses on the different arenas to which people had access in order to express their opinions on the legislative process. In Germany, conditions varied from territory to territory, each having its own relationship to the emperor, while those principalities that were entitled to do so sent representatives to the Imperial Diet. England was more centralized and the king and the council made the important decisions, but they were forced to seek consensus for their decisions because of the lack of a standing army. In Sweden, the king also had to listen to people's opinions and the Diet became an increasingly important political instrument during the 1600s. The peasants had representatives in the Estates, a large proportion

of whom owned their own land. Yet Eva Österberg is perhaps at risk of overemphasizing the importance of the Estates when it came to the exercise of power, for while she claims that parliamentary power was interrupted only by brief periods of absolutism which for unknown reasons she confines to the years 1683–97 and 1789–92, in fact, the Diet was ineffective for far longer, for 1680–1718 and 1772–92 or almost sixty years, not the seventeen her calculations indicate. This may seem a small detail, but it remains the fact that the common people had very limited opportunities to express their opinions during these years.

The similarities between the three different examples are otherwise striking. In all three, ordinary people had the right to lodge grievances with different organs of government. Even though these complaints may be seen as collective manifestations rather than individual ones, they tell us something about the powers that be, and reveal that they thought it important that their subjects should at least feel that their opinions mattered. This was combined with the fact that the rulers in all three regions were keen to try to create unity – that is to say, consensus – even at times when more uncomfortable decisions had to be made.

Another key point made by the authors is that the formation of the state may also be described as the integration of the subjects into the state. This was why the authorities were eager to involve the commons in the decision-making process. The authors argue that this was a more viable option, especially for the authorities in weak states, as in these three examples. This meant that the state monopoly on violence and taxation took the form of negotiations with the common people. The wisdom of this strategy is evinced by the fact that these three regions suffered relatively few revolts in contrast to France, where a central state tried to force itself on its subjects without attempting to engineer consensus with the population at large. The result, needless to say, was a much more violent process of state formation.

Erik Petersson

Birth of the Leviathan.
Building States and Regimes in Medieval and Early Modern Europe
Thomas Ertman

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 1997, 380 s.

”Stark stat och starkt folk – en svensk modell med långa rötter” heter en artikel av Eva Österberg från 1996 som argumenterar för att ”folklig” makt och statlig makt betingar varandra snarare än står i motsats till varandra. Kärnan i detta budskap är också kontentan i den historiske sociologen

Thomas Ertmans komparativa framställning av de europeiska staternas framväxt från medeltid till franska revolutionen.

Länder med stark stat och starkt folk, som Storbritannien och Sverige, hade på 1700-talet rationella byråkratier kombinerat med ett styrelseskick präglad av medverkan av breda grupper. Den viktigaste nyckeln till denna utveckling var förekomsten av inflytelserika folkrepresentationer som i sin tur hämtade styrka från sin starka förankring i lokala församlingar. Detta gav två viktiga fördelar. För det första motarbetade parlament och riksdag monarkernas strävan till enväldsmakt, vilket i sin tur bäddade för ett konstitutionellt styre. För det andra kunde regenter och folkförsamlingar gemensamt motarbeta ämbetsmännens tendenser till att använda sina ämbeten för egna privata ändamål snarare än för det gemensamma bästa. Dessa faktorer bidrog också till att länderna fick bättre ordning på sina statsfinanser. Församlingarna tjänade som garantier för att skatter drevs in och statslån återbetalades, medan absoluta monarker hade ett välförtjänt dåligt rykte som låntagare. Man kan med fog gå längre än Ertman och hävda att det var parlamenten snarare än de byråkratiska statsapparaterna som var det unika och nya i Europas statsbildningsprocess. Som Francis Fukuyama och Victoria Hui konstaterat fanns en rationell byråkratisk stat i Kina långt innan något sådant sågs till i Europa.

Den vanligaste europeiska modellen var ett system där ämbetena var ämbetsmännens egendom och kunde köpas, säljas och ärvas utan hänsyn till "statsnyttan". Skatterna drevs ofta in genom utarrendering och härskarna lånade pengar till hög ränta av "insiders" (ofta statliga ämbetsmän som själva drev in fordringarna). Den korrumperade byråkratin och kungamakten var fastlåsta i ett dödsgrepp av kombinerad fiendskap och ömsesidigt beroende. Även om till exempel de franska och spanska kungarna besatt stor politisk styrka gentemot undersåtarna – de kunde självständigt stifta lag och beskatta – var deras stater försvagade av en dyr och ineffektiv byråkrati.

Ertman menar också att de europeiska staternas skilda utveckling delvis förklaras av att de var präglade av den tidpunkt då statsmakterna utsattes för ihållande geopolitiskt tryck. Det senare är ett begrepp som i praktiken betyder "många krig". Ertman ansluter sig därmed till Charles Tillys åsikt "War makes states, states make war" (även om han inte som denne betonar att karaktären på ekonomin avgjorde statens karaktär). De stater som kom sent till denna konkurrens, exempelvis Sverige, kunde dra nytta av en större mängd välutbildade tjänstemän och mer avancerade administrativa tekniker än stater som hamnade under geopolitiskt tryck redan under medeltiden.

Ertman visar med sina många detaljerade och väl valda exempel från flera länder att de europeiska staternas utveckling i hög utsträckning berodde på arv från det förflutna. Men han går längre än att bara hänvisa till skilda

politiska kulturer och försöker redogöra för vilka faktorer som påverkat detta arv. Resultatet har blivit en framställning som är både imponerande och i långa stycken övertygande.

Joakim Scherp

The State and Social Change in Early Modern England, c. 1550–1640
Steve Hindle

ST. MARTIN'S PRESS, 1999, 338 s.

Genom ett antal delstudier av den engelska lokala administrationens utveckling under tidigmodern tid söker Steve Hindle ta ett nytt samlat grepp på drivkrafterna bakom statens framväxt. Hindle vänder sig mot de studier som reducerar statsformeringen till enbart en process styrd av politiska och institutionella förändringar. Han menar att man även måste ta hänsyn till sociala, ekonomiska och kulturella funktioner i samhället. Den studerade förändringen i boken är därför den mellan staten och det omgivande samhället, där människor och sociala relationer är styrande.

Därmed blir statsformeringen i Hindles förklaringsmodell en process som varken drivs uppifrån (av de styrande) eller nedifrån (av folket), utan snarare en process som drivs utifrån (från periferin). Eller mer precist: i samspelet mellan periferin och centralmakten. Kronologin sträcker sig ett drygt sekel från 1500-talets mitt och framåt, och är vald med utgångspunkt i förståelsen att detta var en period som innebar en stark förändring i det engelska samhällets förhållande till staten. Hindle inleder med att beskriva tre historiografier över perioden: en stark centralisering där centralmakten tränger in i och stärker kontrollen över lokalsamhället, ett stärkt lokalt självstyre samt en judiciell expansion gällande både lagstiftning och rättskipning på såväl lokal som central nivå. Enligt Hindle är det innovativa inte beskrivningen av dessa processer, utan att han kopplar samman dessa till ett gemensamt förlopp styrt bland annat av ett ekonomiskt och demografiskt uppsving som tvingar fram utvecklingen.

Undersökningen genomförs i sex empiriska kapitel som behandlar var sitt område av samspelet mellan statens och lokalsamhällets framväxt. I tur och ordning behandlas den *prerogativa rättskipningen*, främst genom en undersökning av den så kallade Stjärnkammaren (The Star Chamber) och dess förändring från en perifer rättsinstans för civilbrott till en politiskt betydelsefull kriminalrättsinstans; *lokalsamhällets ordningsmakt* och bristen på densamma; *kriminalrättens framväxt* där delaktighet, skönsmässighet i domsluten och bestraffning i avskräckande syfte var betydelsefulla element; *det sociala skyddsnetets tillblivelse* med exempelvis fattigvård, nödhjälp och

lösdriverilagar; den sekulära rättsskipningens roll i *folkets förändrade beteenden* gällande fylleribrott, svordomar, sexualbrott och sabbatsbrott; samt slutligen en mer övergripande studie av *det lokala självstyrets institutioner*.

Hindle återkommer i varje delstudie till de lokala aktörerna, där det framför allt är det ekonomiska mellanskiktet ("the middling sort", vilket i studien möjligen kan översättas med "den lokaladministrativa eliten") som är bärare av samhällsförändringen på lokal nivå.

Även om inriktningen på samspelet mellan den framväxande statsapparaten och lokalsamhällets administration framstår som både innovativ och fruktbar, blir det starka fokuset på landsbygden en svaghet i analysen. Som läsare saknar man de regionala variationerna, men framför allt medför avsaknaden av beskrivning av städernas lokalstyrelse att bilden blir ofullständig. Kapitelsammanfattningarna, där Hindle kopplar delstudierna till den övergripande statsformeringen, blir tyvärr även de svaga. Boken fungerar därmed bättre som en introduktion till, eller översikt över, det engelska samhällets lokalstyrelse, än i sin ambition att förklara den engelska statens framväxt.

Hindle har inte heller någon ambition att föreslå generella förklaringar till formering av andra europeiska stater. Hänvisningar till exempelvis Anderson (1974), Hinzte (1975), Tilly (1990), Downing (1992) och Ertman (1997) saknas i den i övrigt extensiva litteraturlistan.

Mats Berglund

State Formation in Early Modern England, c. 1550–1700

Michael J. Braddick

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2000, 448 s.

En första utgångspunkt för Michael Braddick är att politisk makt – det som stater utövar – kräver legitimitet. Politiskt handlande måste kunna legitimeras inför dem som är föremål för politiken. *Hur* legitimeringen går till varierar dock och det är detta som gör att statsformeringsprocesser skapar intressanta frågor för historiker. I denna bok studerar Braddick statsformeringen i det tidigmoderna England. Hans angreppssätt kan dock appliceras även på andra fall eftersom det bygger på en generell, teoretisk definition av staten som inte tar sikte på dess former eller funktioner utan på vilken typ av makt som stater utövar.¹

En andra utgångspunkt är att man inte får sätta likhetstecken mellan staten och centrum. Staten är inte det som finns i London eller Stockholm. Staten är i stället ett slags nätverk, som skiljer sig från lokalsamhället genom att ha större utsträckning snarare än genom att vara mer "central".²

En tredje utgångspunkt är att staten består av människor som spelar roller, vilka kräver en speciell typ av beteende för att framstå som legitima. Härmed hamnar fokus på praktiker, på vad man gjorde inom det statliga nätverket, snarare än på dåtida teorier om vad staten var bra för. (Det kan noteras att ordet absolutism nästan aldrig nämns i boken.) Braddick framhåller att språkbruket i diskussioner om staten ofta är förvillande. Forskare uttrycker sig gärna som om staten "gör" det ena eller det andra. Men enligt Braddick är det människor som agerar, genom sina speciella roller (ämbeten).³

Mot bakgrund av detta argumenterar Braddick för att man bör tala i termer av statsformering snarare än statsbyggande. Statsformeringens utfall var inte en effekt av individers målinriktade "byggande" utan den samlade konsekvensen av en rad inte särskilt samordnade handlingar på många olika politikområden och i många olika delar av riket.

Den empiriska analysen behandlar i huvudsak fyra olika politikområden eller samhällsproblem: social ordning, statsfinanser, den konfessionella frågan samt etableringen av kontroll över perifera landområden. Braddick visar till exempel att bristen på social ordning hanterades med åtgärder som legitimerades med hänvisning till en patriarkal ordning. Detta argument kom från ledande grupper i lokalsamhällena. De fiskala reformerna legitimerades å andra sidan utifrån territoriell säkerhet och nödvändighet – legitimeringsgrunder som härrörde från andra delar av det statliga nätverket. Stor analytisk precision uppnås just genom att statens maktutveckling på detta sätt delas upp i olika komponenter, eftersom det centrala – hur politisk makt legitimerades – varierade från komponent till komponent.

Den kommunikativa aspekten är ytterst central för Braddicks synsätt. Genom att det artikulerades åsikter och idéer kunde lösningar på samhällsproblem identifieras, lösningar som sedan fördes vidare inom nätverket. Därmed skapades förutsättningar för förankring och legitimitet. Även "vanligt folk" bidrog genom sin beredskap att bjuda in staten i sina liv (t ex genom att vända sig till domstolarna).⁴ Braddick framställer således tidigmodern statsformering som en lärprocess som involverade hela samhället.

Maria Ågren

Noter

1 Definition av staten och av politisk makt, s. 6, 9, 11–19. Definition av legitimitet s. 68ff.

2 Se s. 92.

3 Se s. 21, 76, 90f.

4 Se s. 155–165.

State formation, history and the present

What relevance does the formation of states in Early Modern Europe have for the modern world? It has been claimed that the period 1500–1800 holds the key to explaining the origins of state power, and may thus contribute to a better understanding of the mechanics of present-day power structures. At the same time, it seems obvious that many of the inherent practices of early modern politics now appear obsolete and marginal to the contemporary observer. There is also, as Martin Almbjär points out in the introduction to this section, the danger of academic overheating. Generations of scholars have picked over the fabric of the early modern state, so what lessons might be learned from reassessing the state of the field?

In this section, ten historians have offered short comments on some of the major works on state formation. Historians have grappled with this problem ever since the subject was first constituted as an academic discipline in the mid-1800s. For Ranke and the first generation of professional historians, the state was *the* primary object of study, and the deeds of rulers and politicians in the past was ascribed a direct relevance to the creation of nation-states in the post-revolutionary Europe. Pioneers of sociology such as Karl Marx and Max Weber likewise put the transformation of premodern polities into bureaucratic organizations at the centre of their analyses. However, in the late twentieth century the state/politics paradigm has been challenged, first by social/gender history and then by cultural history. The so-called linguistic turn in the humanities has pushed ideas, discourses, and mentalities to the forefront of historical analysis at the expense of the supposedly hard facts of politics and economic structure. In the twenty-first century, an increasing interest in post-colonial theory and transnational history has further contributed to the weakening of the state paradigm.

Yet, the problem of state formation and the transformation of feudal political structures into modern political organizations continue to intrigue new generations of historians. The scholars who have contributed here have all addressed such questions in their own research, and are therefore well equipped to identify the pros and cons of the most important works in the vast literature on state formation. The books in question are all among the most cited in contemporary historiography. So how well do the classics hold up to the new approaches favoured by today's historians?

Together, these titles span most of the twentieth century (although with a strong emphasis on the 1980s and 1990s). The oldest work, Otto Hintze's collected essays (published in English 1975 but written mainly in the early 1900s), also represents the boldest attempt at a general explanation of the state, tracing its history from tribal societies to the industrial states of the

twentieth century. It is matched in ambition by Barrington Moore's *Injustice* (1978), which addresses the problem of social conflict and seeks to determine the general mechanisms behind political upheavals throughout history. While Moore's argument aims at universal relevance, most of his examples are drawn from modern, nineteenth- and twentieth-century history. Of the other authors, only Thomas Ertman (1997) attempts a transhistorical model of the state. His focus is on political institutions, but he boldly tries to integrate both local assemblies and national parliaments in his analysis of European states from medieval times to the present.

The other works all tend to focus on specific periods, studying particular historic contexts from a preferred point of view. Western Europe remains the centre of attention, with three studies – Braddick, Hindle, and Brewer – devoted to early modern England, while Beik's monograph is a regional study of French absolutism in the eighteenth century. The one title offering a wider geographical perspective on European states is the essay on political representation and legalization from the ESHF volume edited by Peter Blickle and Eva Österberg. Once again, England is one of the chosen areas for comparative study, Sweden and the German territories of the Holy Roman Empire being the other two. This seems to indicate that Swedish historians have become less preoccupied with meta-historical models, instead drawing inspiration from more detailed studies of Western European states – preferably from Anglo-Saxon scholars, or at least from works available in English.

If the geographical perspective of the list of works thus seems rather narrow, the scope of the social analysis has definitely widened since the days of Hintze. All of the more recent titles have shifted focus away from the central machinery of government, instead concentrating on the interplay between local communities and state structures. The message seems to be that where state formation used to be gauged as a straightforward movement from centre to periphery, it has been re-evaluated by historians as a much more complicated process. The initiatives for creating durable political institutions often came from local society, not only from the social elites. 'The common man' was not only a target for the expanding state; he was often the instigator of political action that would shape the very nature of the state's organization. Where the grand narrative used to describe how central (or even royal) power was consolidated at the expense of local/traditional structures, it is now being rewritten as a story of empowering interactions, to paraphrase André Holenstein.¹ Key individuals at both the central and the local levels stood to gain from supporting and/or participating in the expansion of state power. In the plot of state-building, 'the middling sort' and their followers have claimed the central role from the traditional elites.

Of the works discussed here, Scott's and Beetham's stand out as being theoretical on a more general level. Beetham addresses the concept of legitimate rule, and his emphasis on the practice and rituals of consent has clearly influenced the studies by Braddick, Hindle, and many more. Scott is on many counts the odd one out in this company, since his work does not directly deal with state formation as such, but rather investigates the opportunities for exit and dissent. By studying people living on the peripheries in South-East Asia, Scott clearly demonstrates where the state cannot reach and what it cannot control. His perspective opens up for a better understanding of the voices of dissent, as well as exposing the limits of the state's strategies and capacities.

All very well and good, but we might do well stop to ask what perspectives we are missing here. What do we need to provide a fuller picture? The choice of titles presented here indicates that Swedish historians consider state formation to be an internal process, and a preserve of rulers, officials, and politically/legally empowered subjects. While the temporal reach generally centres on the early modern period, the geographical span is reduced to Western Europe (at best). One way forward would be to draw inspiration from more recent works comparing European state formation to similar developments in other parts of the world. Here the Chinese perspective, as developed by writers such as Victoria Tin-bor Hui and David Kang, seems promising.² The need to encompass a wider geographical perspective on state formation is clearly demonstrated by recent developments in global politics, such as the economic rise of East Asia and India as well as the recurring conflicts and attempts at political reform in the Islamic world. Simplistic interpretations along the lines of 'clashing civilizations' á la Huntington need to be countered by solid, historical analysis that recognizes both the similarities and the differences in the various trajectories.

Joakim Scherp provides a case in point by relating his own research on the Swedish Diet in the seventeenth century to studies of political structures in both Europe and Asia. He makes a point to extend his argument to reflect on the possible connections between early modern political institutions and modern democracy.³ In present-day society, where historical representations are often used to legitimize political decisions, it is important that scholars dare to stress the long-term effects of political processes.

One may also ponder the fact that the literature on state formation has been more successful in integrating the perspective of traditional social history than in meeting the challenges posed by scholars working in gender studies and cultural history. Gender relations are conspicuously lacking in all the works discussed here, a fact that may seem all the more surprising given the abundance of research produced in this field since the 1980s.

True, gender historians have often focused on the domestic sphere of family and reproduction rather than the supposedly masculine world of politics and armed conflict, but the impact of family and gender structures on the creation of political institutions can hardly be dismissed, as demonstrated by the likes of Julia Adams and her study of the Dutch Republic during the so-called Golden Age of the seventeenth century.⁴ There is also much research to the effect that military and political institutions were often less exclusively male than they might at first appear.⁵ Hopefully, if we were to include more recent works on the early modern state, the gender perspective would become far more central to the argument. If nothing else, it behoves historians working on the state to acknowledge how the structuring of gender relations has defined the political process.

Recent developments in the field of cultural history are also notable by their absence from these works, which, after all, represent the mainstream of state-formation literature. Much of the new cultural history has set out to challenge the actor-centred grand narratives of political history, focusing instead on micro-history and the impact of cultural practices on normal life. The study of discursive practices has provided an intriguing alternative perspective on how power relations are constructed and maintained. To integrate this knowledge with the scholarship on state formation may be difficult, but it is a necessary task. Braddick's work, by stressing how legitimacy is reproduced in everyday encounters, indicates a way in which this might be done. Historians who study the political power structures of the twentieth century have often succeeded in applying the study of discourses to the field of politics. What remains to be done is to bridge the gap between the modern and the premodern by recognizing the cultural and discursive dimensions of the state-formation process. Historians should be able to take the long view on how these changes have been initiated and manifested.⁶

Some may argue that historians should discard the concept of state formation altogether, acknowledging that history is no longer the exclusive study of 'dead white men'. I cannot agree for the simple reason that states (and other political macro-structures) are active participants in the power struggles of the present world. And this world seems to be changing fast indeed: financial recession, weak government, military conflict, rising economic and political inequality. Yes, the question of agency needs to be addressed, but it is my firm belief that changes happen for a reason, and that states and other political institutions play a vital part in this. I can but agree with William Sewell's proposition that historians need to grasp the 'ongoing dialectic between small-scale and large-scale processes'.⁷ The study of state formation and political transformation may yet contribute to a better understanding of this eternal problem. To do so, scholars have to accept the

challenge of integrating cultural and gender perspectives in their analyses of long-term political change. I believe that this is what many of us are working on at this very moment. I therefore look forward to the prospect of reading a survey of the new generation of state-formation classics and their subtle approach to some of these questions in, say, ten years' time.

Mats Hallenberg

Noter

- 1 André Holenstein, 'Introduction', i *Empowering Interactions: Political Cultures and the Emergence of the State in Europe, 1300–1900*, Willem Pieter Blockmans, André Holenstein & Jon Mathieu (red.), Aldershot 2009, s. 1–31.
- 2 Victoria Tin-bor Hui, *War and State Formation in Ancient China and Early Modern Europe*, Cambridge 2005; David C. Kang, *East Asia Before the West: Five Centuries of Trade and Tribute*, New York 2012.
- 3 Joakim Scherp, *De ofrälse och makten: en institutionell studie av Riksdagen och de ofrälse ståndens politik i maktodelningsfrågor 1660–1682*, Stockholm 2013, s. 323–43.
- 4 Julia Adams, *The Familial State: Ruling Families and Merchant Capitalism in Early Modern Europe*, Ithaca 2005.
- 5 Two Swedish examples: Svante Norrhem, *Kvinnor vid maktens sida, 1632–1772*, Lund 2007; Maria Sjöberg, *Kvinnor i fält, 1550–1850*, Möklinta 2008.
- 6 A discursive perspective on state formation is provided by Kajsa Brilkman, *Undersåten som förstod: den svenska reformatoriska samtalsordningen och den tidigmoderna integrationsprocessen*, Skellefteå 2013.
- 7 William Hamilton Sewell, *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*, Chicago 2005, s. 76–80.